

С Т А Н О В И Щ Е

Относно конкурс обявен от
Софийски университет „Св. Климент Охридски“
за академичната длъжност професор по направление 2.2.
История и археология (Българска историография – Историческа периодика“) за
нуждите на Исторически факултет
обявен в Държавен вестник бр. 96 от 19 ноември 2021 г.

Документи за участие в конкурса са подадени от един кандидат: доц. д-р Тодор Александров Попнеделев. Комисията по преглед на документите е установила, че подадените документи за конкурса отговарят на нормативните изисквания.

Кандидатът участва в конкурса с 16 публикации от периода 1989–2022 г. с оригинални научни приноси, които са описани от него. Централно място заема хабилитационния труд (монография) по показател **В** *Българското средновековие по страниците на Годишник на Софийския университет. Историко-филологически факултет (1905 – 1945)*. *София: Университетско издателство, 2022. 199 с. ISBN 978-954-07-5381-2; pdf ISBN 978-954-07-5381-2.*

Книгата съдържа предговор, въведение, три глави, заключение, библиография и приложение. В Предговора (с. 7–17) авторът дефинира понятието *историография* като „наука, която изследва разбиранията за същността на миналото, ползата от познаването му, а също и пътищата за неговото пресъздаване и опазване“ и посочва нейните три функции – гносеологическа, аксеологическа и прогностична. Той очертава основното направление в българската следосвобожденска медиевистика, а именно позитивизма, формирано под влияние на руската и немската школа във византистиката и медиевистиката. Тук са очертани параметрите на изследването – медиевистични проучвания в Годишник на Софийския университет (ГСУ) за периода 1905–1945 г. на 13 автора, в 45 публикации. Авторът отбелязва, че периодът на османското владичество е застъпен с четири изследвания на трима автори. На фона на общия брой публикации в ГСУ приоритетно място заемат публикациите върху историята на Българското средновековие. Тук е посочена основната цел на изследването: „методите на работа на изследователите с извори, използването на получената информация, отношението към научната литература, на тяхната историческа логика при обяснението на събития и

процеси, подходите в реконструкцията на миналото и позицията им за неговото осмисляне“.

Във Въведението (с. 19–29) авторът проследява решенията и действията на Академичния съвет на Софийския университет за издаването на ГСУ в периода 1895–1905 г.

В Първа глава (Първа българска държава), с. 31–81 са разгледани 19 публикации. Те са обособени следните три части. В Първа част са представени две статии на Васил Златарски (1866–1935) (История на българите от появата им в Европа до основаването на българското царство на Балканския полуостров. // *ГСУ. ИФФ*, 10 – 11, [1913 – 1914 – 1914 – 1915], 1915, с. 1 – 112; Национализация на българската държава и църква през IX век. // *ГСУ. ИФФ*, 22, 1926, с. 1 – 32.), които представляват подготвителен етап за публикуваната от него по-късно История на Българската държава през средните векове т. I, част 1–2. В тази част авторът се спира и на статията на Петър Мутафчиев (1883–1943) Маджарите и българо-византийските отношения през третата четвърт на X в. // *ГСУ. ИФФ*, 31, [1934 – 1935], 1935, с. 1 – 35. Представени са основните позиции на българския медиевист:

българо-византийския конфликт от 967 г. и унгарските нападения; началото на унгарските нашествия на Балканския полуостров се отнася към 934 г.; Мутафчиев обръща внимание и на народопсихологията на унгарците по това време: „за маджарите от оная епоха войната и грабежът бяха занятие: от него те живееха“.

Във втората част на Първа глава авторът е разгледал седем публикации на Веселин Бешевлиев (1900–1992) и една на Йордан Иванов (1872–1947). Всички те представляват издания на извори за българската история. Очаквано, повечето публикации на Бешевлиев са посветени на първобългарските каменни надписи. Българският епиграф подлага на остра критика езиковите доводи на унгарския учен Геза Фехер (1890–1955) в неговата публикация за надписите около Мадарския конник. Остро звучат и обвиненията към него за „липса на метод и езиков усет“, що се отнася до работата му по тюрколожки въпроси и в сферата на славистиката. В края на критиката към Г. Фехер, Бешевлиев го упреква в методическа неадекватност при допълването и разчитането на текста. Бешевлиев е отправил критични бележки и към

по-младия си колега Иван Дуйчев (1907–1986). В статията си Новият извор за поражението на Никифора I в България през 811 г. // *ГСУ. ИФФ*, 33, [1936 – 1937], 1937, с. 1 – 8 той се спира на някои грешки при издаването на Анонимен ватикански разказ.

С голяма стойност е статията на Й. Иванов Жития на Св. Иван Рилски. // *ГСУ. ИФФ*, 32, [1935 – 1936], 1936, с. 3 – 109. Сред основанията за появата на голям брой жития посветени на този светец, Й. Иванов отбелязва пренасянето на неговите мощи в Унгария през XII в., което допринесло за широкото популяризиране на култа към този български светец. Т. Попнеделев дава висока оценка за публикуването на осемте жития на Иван Рилски.

В третата част на Първа глава Т. Попнеделев коментира публикации с езиковедски характер, дело на петима учени – Стефан Младенов (1880–1963), Веселин Бешевлиев, Димитър Дечев (1877–1958), Янко Тодоров (1893–1951) и Димитър Крънджалов (1907–1971). Тук са разгледани, някои съществени въпроси из историята на българския език като езиковите остатъци от Аспаруховите българи, произходът на името българи, древният български календар според Именника на българските ханове и др. Интерес представлява публикацията на Ст. Младенов Първобългарско, а не печенежко е т.н. Атилово златно съкровище от Nagy-Szent-Miklós. // *ГСУ. ИФФ*, 31, [1934 – 1935], 1935, с. 1 – 88. Попнеделев обръща внимание, че българският езиковед аргументирано отхвърля мнението на унгарския учен Гюла Немет (1890–1976) и доказва, че надписите върху съдовете на съкровището от Nagy Szent Miklós носят белезите на българския или тюрко-българския език.

В тази глава Т. Попнеделев се спира и на някои други елементи от живота на ранносредновековните българи: вярата на прабългарите, земните валове и др.

Втората глава от труда на Т. Попнеделев е онасловена „Втора българска държава“ (с. 83–129). Тя също е разделена на три части. В първата част са разгледани публикации посветени на факти и процеси от историята. Това са три статии на Васил Златарски и две на Петър Ников (1884–1938). Статията на В. Златарски Гръцко-български съюз през 1204 – 1205 година. // *ГСУ. ИФФ*, 8 – 9, [1912 – 1913], 1914, с. 1 – 23. Т. Попнеделев посочва, че това е един, макар и рядък на сполучлив опит на В. Златарски, не само да анализира историческите събития, но и да ги синтезира. Втората статия на Златарски Ансбертовия „жупан или сатрап на България“ не е бил Добромир Хриз. // *ГСУ. ИФФ*, 29, [1932 – 1933], 1933, с. 1 – 20 е подробно осветлена от Т.

Попнеделев, който заключава, че анализът на българския медиевист влиза пряко в неговата История на българската държава през средните векове. Т. III.

Т. Попнеделев отбелязва, че статията на В. Златарски Боянският надпис. // *ГСУ. ИФФ*, 31, [1934 – 1935], 1935, с. 1 – 29. е последният негов труд публикуван в ГСУ. След като представя подробно съдържанието на този труд авторът заключава, че „тази студия като обсег на проучване, в което в основата е поставен един извор, а се разглежда много по-голям и свързан с него период от историята, показва характерния подход в работата на Златарски“.

В тази част Т. Попнеделев е представил и две от публикациите на Петър Ников, които са останали като класика на българската медиевистика: Татаро-българските отношения през средните векове, с оглед към царуването на Смилеца. // *ГСУ. ИФФ*, 15 – 16, 1919 – 1920, с. 1 – 95 и История на Видинското княжество до 1323 година. // *ГСУ. ИФФ*, 18, 1922., с. 1 – 124. Авторът е подчертал изключителната прецизност на текста при Ников и неговия подчертано аналитичен подход в посочените изследвания.

Във втората част на Втора глава от книгата Т. Попнеделев запознава читателите с публикациите на извори и коментар за тях времето на Втората българска държава. Удачно тази група публикации са обособени в отделна част. Става дума за две статии на Беньо Цонев (1863–1926) (Български ръкопис от XIII век с дири от руско влияние. // *ГСУ. ИФФ*, 7, [1910 – 1911], 1913, с. 89 – 90; Един среднобългарски паметник от XIII век – Кюстендилско четвроевангелие. // *ГСУ. ИФФ*, 27, [1930 – 1931], 1931, с. 1 – 50.) и по една на Петър Ников (Материали за средновековната история на България. // *ГСУ. ИФФ*, 18, 1922, с. 1 – 22.) и Иван Дуйчев (Преписката на папа Инокентия III с българите. Увод, текст и бележки. // *ГСУ. ИФФ*, 38, [1941 – 1942], 1942, с. 1 – 117.).

Третата част от Втора глава съдържа кратко представяне на статията на Стефан Младенов Значение на Боянския надпис за българската езикова история. // *ГСУ. ИФФ*, 31, [1934 – 1935], 1935, с. 1 – 10. Тя е разгледана тук поради своя езиковедски характер.

Третата глава от монографията на Т. Попнеделев е онасловена Проблеми от Българското средновековие (с. 131–176). В първата част от тази глава са разгледани трудове върху конкретни факти и процеси от Българското средновековие. Става дума за три публикации на Петър Мутафчиев, една на Йордан Иванов и една на Васил Златарски. Във втората част са представени две статии на Димитър Дечев и Беньо Цонев, които са извън установената периодизация – Първа и Втора българска държава. В третата част, пък са описани три публикации с цялото средновековно развитие на българите. Те са дело на Беньо Цонев, Димитър Дечев и Янко Тодоров. В последната

четвърта част на Трета глава са разгледани трудове на автори, които коментират въпроси от сферата на историческото познание, методи и методология в работата на историка, осмисляне на миналото и историята на науката. Тук са представени шест публикации на четирима учени. С по две изследвания е участието на Петър Ников и Петър Мутафчиев, а с по едно – на Светозар Георгиев Примов и доцент Руси Русев.

В заключението на своята монография (с. 177–183). Т. Попнеделев обобщава своите наблюдения за публикациите за средновековната българска история на страниците на ГСУ. Това е и най-съдържателната част от текста на монографията. Авторът стига до следните изводи: Във външнополитически план ударението в представените публикации за Ранното средновековие е поставено върху политическите и военните отношения, основно с Византия и по-периферно – с унгарците; преобладават публикациите насочени към изследването на историята и културата на прабългарите; за историята на България през XIII–XIV в. доминират изследванията за външнополитическите фактори; прецизната изследователска дейност на българските медиевисти в периода 1905–1945 г. до голяма степен се дължи на стриктното им придържане към фактологията на историческите извори. Представените постижения на българските историци в публикациите им на страниците на ГСУ в действителност са голямо постижение на българската хуманитаристика през първата половина на XX в.

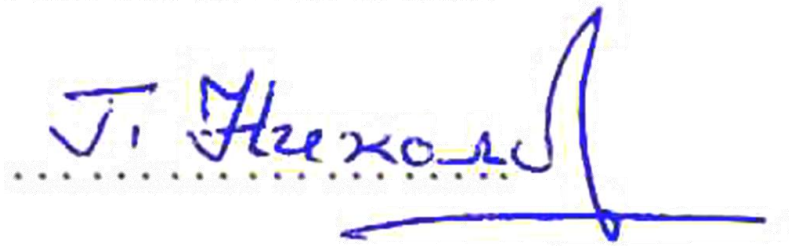
Цитираните от автора публикации са коректно отразени в Библиография, поместена в края на монографията (с. 185–192). В приложение е представена биобиблиографска информация за авторите, които са били предмет на изследване (с. 193–199).

В публикациите на доц. д-р Тодор Александров Попнеделев няма елементи на плагиатство. Изпълнени са минималните национални изисквания по чл. 2б от ЗРАСРБ за научна област История и археология (Българска историография – Историческа периодика), професионално направление 2.2. История и археология от доц. д-р Тодор Александров Попнеделев – кандидат за заемане на академична длъжност професор. Материалите по съответните показатели са документално представени. Спазени са всички процедурни срокове и законови изисквания за провеждането на конкурса.

Крайното заключение е, че доц. д-р Тодор Александров Попнеделев напълно отговаря на законовите изисквания за придобиване на академичната длъжност професор. Въз основа на горенаписаното **препоръчвам на почитаемия Научен съвет на Историческия факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“**

да присъди на доц. д-р Тодор Александров Попнеделев академичната длъжност „професор“.

София, 19 февруари 2022 г.

Доц. д-р Георги Н. Николов
(Вътрешен член на Научното жури)